

LUIS M. MUJICA, S.S.S. *Urdin eta burni — Azul e hierro: (Estética Jainkoratze aalmenetan — La estética en las energías de la Redención)*. (41). 1965.

Oraintxu P. L.-ek *Herria*-n (maiatzaren 20-ekoa, n.º 773) esatei zuan: "Guk hemengö mintzairean deituko ginuen: *Urdin eta Burdin*". Baiña nik esango nuke baita emengoan ere. Eta Gipuzkuako zenbait euskalkitan orrela erabiltzen ez bada ere, olerki estetikak orrela eskatzten zuan, eta bertsolariak ere orrela jokatuko zuan.

Eta *Herria* astekariaren irizpidea aipatu dugunez, P. L.-k egoki jartzen dituan itz batzuek emen ipiniko ditut: "Olerki edo poema hoietan elgarri josi nahi lituzke zerua eta lurra, grazia eta haragia, ikus ez ditaken mundua eta ikus ditakena." Panteismo kutsua dario poemaren muiñak. Oraindik geiago egiztatzen du ondoren dionak: "Burdinean iduri zaio lo dagoela nik dakita zer eztitasun Zeruetako urdinean asmatzen du berdin lur-buxtinaren zerbait itxura. Hots, ez du onhartzten ahal mundua bi zati egin dadin, batto arimarena, bertzea gorputzarena." Aitortu bear da nekez airoso atera dezakean lanari

ekin diola Luis M. Mujikak. Orregaitik arida abstraktoan. Baiña abstraktoa ez da biderik egokiena tesis erako poema baterako. Abstraktoa ondo legoke poesia plastikan, musikan eta pintura dekorati-  
boan bezela, baiña ez deritxot ondo dagoenik —antz-irudi dekorati-  
boan izan ezik—, gauzak esan bear diran olerkirako. Orregaitik nekez konprenitu ditzake liburuak bere ariman dakarren.

Ez da lenengo aldiz Mujikak ori egiten diguna, lenago ere eskeini zigun *Bide-giroak* (Editorial Sendo, Bilbao, 1963), au ere euskal-erde-  
zan, baiña itz-lauzko olerkian. Bai batean eta bai bestean esan-gura  
aundiak ditu, baiña bere izkuntza moldean tokirik ez duten esan-  
gurak. Expresionista da. Ori bai, Expresionista utsa. Eta ez impre-  
sionista, euskaldun batek bear lukean eran, Oteiza-ren iritziz. Eta,  
orregaitik, bere adierazpenak ez du sakontasunik. Azal utsezkoa ema-  
ten du. Ingumaren bezela dabil pinpilinpauxaka, oiñarririk gabe.

Paulo Iztuetak, liburuaren itzaurrean, dio: "Gandiaga-ren *Elorri-k*  
baño batasun geiago dauka literalki". Ez dut ulertu zergaitik datorren  
konparazio ori. Gandiaga-ren *Elorri* olerki-bilduma bat izanik ez da  
derrigorrezkoa poema batasun bat eskatzea. Baiña konparazio ori da-  
karrenez, esan bearrean gaude, Gandiaga-k olerkaritzaren eskola bat  
duela oiñarri: sinbolista eskolarena. Ta bere *Elorri* sinbolismuko eus-  
kal poemarik onenetakoa dugu noski. Berriz, Mujika-rena, Iztueta-k  
esananren sinbolismu aldera dijoala, ez da tinko tinkatzen molde orre-  
tan. Ez deritxot.

Ala ere, ez dago dudarik egilleak bide berriak urratu nai dituana,  
ta kezka orrek badu bere gogoan euskal olerkaritza lokartuari eragin  
naia, Ori ez da gutxi. Olerkari ustean bertsogintzan (bertso txarrak  
gaiñera) dabiltzanak baiño obeto dijoa bere bidean.

Bere poema obeto mugatuko genuke esanaz, experimental joerakoa  
dala. Kezka ori izatea ez da gutxi olerkari batentzat (ez da gutxi oler-  
kari batentzat, diot; euskal olerkaritzat ditugunekin pentsatuaz. Ze,  
olerkariak, bere izakeran, benetako olerkaria bada, kezkak eragifiaz  
joan bear du bide berrien billa, artea sortaraziaz). Beraz, estimagarri  
zaigu Mujika-ren barne-gogoa. Bakarrik, obetoago ezagutu bear luke  
olerkaritzak kondairan zear daraman martxa. Berak uste baitu oler-  
kiaren edertasuna betikora biurtzen ari dala, berriz ere Machado eta  
Unamuno-ren erakora itzuliaz. Baiña jakin beza arteak bere gora-  
beretan ez duela iñoiz atzera egiten, beti aurrera baizik. Eta eskola  
bat atzean uzten danean, berri bat arkitzen dala aurrean eguneko  
giroak bearturik. Ori bai, aurrekoan ez-ezik, aurreragoetan ere baz-  
tertu ziran frutuen emaitzak aprobetxatuaz; baiña ez lenera, beti  
aurrera baizik. Erri esaerak dion bezela: aurreak erakusten du, atzea  
zelan erabili. Idazkeran bertan ere ori gertatu da, erromantiko denbo-  
rako idazkera astuna utzi eta bide berriak arkitu adierazteko, zorro-

zago; zuzenago, azkarrago, bizkorrago, erromantiko denborak baiño  
lenago erabili zan idaz-tankerari antz geiago emanaz bere kementa-  
sunean, baiña ez era berdiñean. Euskeran berriz salto azkarragoa eman  
dugu: orain dala ogeitamar edo berrogei urtekoa utzi, ordukoak eza-  
gutzen ez zituzten autore zarrak ezagutzean.

Era berri bat sortzeko, bere inguruko giroa bear du. Nekeza da  
kolpean sortzea. Gaiñera, orretarako dituan moldeak ez dakit ego-  
kienak diran. Ez du sentipen indarririk, ta orregaitik ezta sentierazteko  
ere. Buru ta biotzaren aldetik ondo landu gabeak dirala esango nuke.  
Poemak, gizonetik gizonerakoak bear luke izan, eta ez gizonetik amets  
iduriko utsunera. Aski da esanaz kondairaren momentu berean oiña-  
rritu bear duela. Ez bakarrik gaiaren muiñaren aldetik, baizik egiteko  
eraren aldetik ere bai. Egiari igesik ibiliko ez bada.

Bere bertso librea gaitik ez dut ezer esango. Bertso librea geroago  
ta ugariago dijoa momentuko olerkaritzan. Baiña, geienetan ritmo  
batek josten du poema, asi goitik eta bera. Ori ere ez da derrigorrez-  
koa, gaur. Forma bera ere ez. Forma izan balu *Urdin eta Burdin* izan-  
go zan, eta ez *Urdin eta Burni*. Ta formaren bidez, erdi konturatzeke  
ritmoa bera ere lortuko zuan izenburu orretan. Orregaitik, izenburu  
orrek badirudi liburuaren ispillua dala. Ala ere, orretan ez dago derri-  
gorrik. León Felipe-k dion bezela:

*Deshaced ese verso.*

*Quitadle los caireles de la rima,*

*el metro, la cadencia*

*y hasta la idea misma.*

*Aventad las palabras,*

*y si después queda algo todavía,*

*eso*

*será la poesía.*

Beraz, billutsik jarrita, ezer gelditzen ote zaio? Ni beintzat, ezer  
orren billa, alperrikako alegiñetan ibilli naiz. Ta ez joan Teilhard de  
Chardin-engana or arkitzen ez dugunaren billa. Arbola bakoitzari bere  
aldorrean arkitu bear zaio frutua; ta ez auzokoan.

Dana dala, bide guziak erakusten dute zerbait. Eta berriz ere esan-  
go dut, askoz ere gustorago ikusten dedala Mujika-k bere errota  
experimentalean iraulkitzen duana, gauerdi-zar galduetan lo gelditu  
zan poesian geldi daudenak baiño. Mujika-ren bezelako gogoan duten  
gizonekin munduaren gupilla aurrera joango da; aurrera bizirik iraun  
dezan. Gizonak sortzetik dakarren gauzeekin jabetzeko ta sortarazteko

doaiari ukorik ez diolako egiten. Berak bezelakoak mugitzen dituzte  
ur-geldiak, ta uoldeak ekarri ditezke ongarriak gure literaturaren uzta  
izan deigun.

J. SAN MARTIN.

\* \* \*